

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning kutseõppeasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Seaduse eesmärk ja sissejuhatus

Eelnõuga sätestatakse koolilõuna toetusele alammäär ehk koolilõuna miinimummaksumuseks määratakse 2 eurot ööpäevas õpilase kohta. Täna eraldab riik koolilõuna jaoks 1 euro õpilase kohta ja see on muutumatu olnud aastast 2018.

Koolilõuna toidukord on oluline kõigile lastele ja noortele, see peab olema kvaliteetne. Paljude koolilaste jaoks on see ainus soe toit päevas. Tänapäevase riigi poolt eraldatav summa juba ammu ei võimalda tagada kvaliteetset ja maitavat toitu. Selleks, et õpilased saaksid jätkuvalt koolilõuna tasuta ja see oleks ka tervislik ja maitsev, tuleb suurendada koolilõuna toetuse alammäära.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Tänapäevase riigipoolse toetusega – üks euro koolipäevas õpilase kohta – ei tule välja ükski omavalitsus. See viib olukorraneni, kus iga omavalitsus panustab juurde erinevalt ja osades omavalitsustes on osaluspanus ka lastevanemate kanda. Tänapäevases olukorras, kus inflatsiooni tase on jätkuvalt kõrge, toidukaubad on kallid, maksud ja aktsiisid tõusevad ja valitsus plaanib juba uute maksude kehtestamist, inimeste heaolu – eriti lastega peredes – on hakanud vähenema, nagu ka nende maksuvõimelisus.

Koolide toitlustamiseks üldiselt viiakse läbi hankeid ja nii kujuneb ka koolitoidu hind erinevates omavalitsustes erinev. Näiteks Tallinnas pakutava koolilõuna maksumus on 1.83 eurot (alates 01.01.2024). Tartus on alates 1. septembrist 2023 on erinevad nii koolilõuna maksumus erinevates vanuseklassides kui ka lapsevanema poolt juurde makstav osalustasu. 1.-4. klassi õpilaste lõuna on 1,86 eurot, millest lapsevanema omaosalus 0,61 eurot; 5.-9. klassi õpilaste lõuna on 2,22 eurot päevas, lapsevanema omaosalus 0,95 eurot; gümnaasiumiastme õpilaste lõuna on 2,51 eurot päevas, lapsevanema omaosalus 1,36 euro.

Kuna riik pole omapoolset toetusmäära tõstnud juba 6 aastat, siis oleme olukorras, kus omavalitsused on koolilõuna toetust tõstnud tihedamini kui riik. Praegune riigi poolt eraldatav summa ei luba täita koolilõuna põhieesmärki – pakkuda lastele ja noortele kvaliteetset, tervislikku ja mitmekülgset toidukorda. Eeldada, et kohalikud omavalitsused peavad ise seda probleemi lahendama ja panna kogu vastutus koolitoidu kvaliteedi hoidmise eest omavalitsuste õlgadele on vastutustundetu. Samuti peab olema kvaliteetne koolilõuna tagatud kõigile õpilastele, sõltumata sellest, kus nad koolis käivad.

Peab tunnistama, et riigipoolne panus ei ole piisav olnud juba mõnda aega. Koolitoidu toetust oleks pidanud tõstma juba aastad tagasi, veel enne suurt inflatsiooni- ja hinnatõusu, mis kestab tegelikult siiani. Praeguses keerulises majandusolukorras, kus valitsus tõstab maksumäärad, tuleb välja uute maksudega nagu automaks ja suhkrumaks, vähendab peretoetusi ja kaotab täiendava maksuvaba tulu laste eest, on riigipoolne koolilõuna toetuse tõstmine ainuõige ja mõõdapäasmatu meede.

Eesti Linnade ja Valdade Liit juba 2022. aastal tegi ettepaneku tõsta riigipoolne koolilõuna toetus 1,50 eurole. Vahepeal on toiduannete hinnatõus olnud üle 25%, seega nüüd on paslikum rääkida juba 2 või isegi 2,5 eurost ühe koolilapse peale päevas.

Koolitoidu toetuse tõstmise vajadust on rõhutanud ka noorte esindusorganisatsioonid. Näiteks 2022. aastal pöördusid vastava ettepanekuga valitsuse poole erinevate kohalike omavalitsuste noortevolikogud, kes tõid muuhulgas välja, et õige toitumine on lapse normaalse arengu ja tervisliku seisundi peamine määraja ja seega, tervislik ja mitmekülgne söök aitab ennetada haigestumisi, parandada õpilaste akadeemilisi saavutusi ja üldist sooritusvõimet ning võimaldab paremini kohaneda igapäevaeluga.

Riik peab lõpuks võtma vastutuse ja tegema ära seda, mis jäi tegemata juba mitu aastat järjest – tõstma koolilõuna toetust. Toiduainete hinnatõus on vahepeal olnud kiire ning jätkub ilmselt ka edaspidi. Keerulisse olukorda on sattunud ka koolides toitlustamisteenuseid pakkuvad ettevõtjad. Seega on koolilõuna toetuse tõstmine 2 euroni õpilase kohta ühes koolipäevas hädavajalik, et säilitada praeguse koolitoidu kvaliteet ja tagada tervislikku ja maitstvat koolilõuna igale õpilasele, sõltumata tema elukohast, kooli asukohast ja pere rahalisest seisust.

3. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

4. Seaduse mõjud

Käesoleva seaduse jõustumisel tõuseb koolilõuna riigipoolse toetuse alammäär, mis tagab koolitoidu kvaliteeti ning tervislikkust, mis omakorda mõjutab otseselt õpilaste füüsilist ja vaimset tervist, õppeedukust ja heaolu.

Seaduse vastuvõtmise tulemusena paraneks ka koolides toitlustusteenuseid pakkuvate ettevõtjate seis. Jätkates samas vaimus ähvardavad koolitoitlustust pakkuvaid ettevõtteid kahjumid ja päevalõpus ka pankrot.

5. Seaduse rakendamisega seotud eeldatavad kulud

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 24 lõike 3 järgi on kooliaastas 175 õppepäeva.

2023/2024 - Septembris asub üldhariduskoolide statsionaarsesse õppesse õppima kuni 165 000 õpilast, mida on ligi 2000 võrra enam kui aasta varem. Lähiaastatel õpilaste arvu kasv jätkub. Kutseõppes on õpilaste arv olnud viimastel aastatel stabiilne, 2022. aastal oli kutseõppes arvestuslik saajate arv 11 000 õpilast.

Kui koolilõuna toetus kasvab 2 euroni koolipäevas ühe õpilase kohta, kasvab kogukulu aastas ca 30 miljoni euro võrra. Selle üheks võimalikuks katteallikaks on valitsuskoalitsiooni plaanitava kehtiva maksusüsteemi muutmise ärajätmine.

6. Seaduse kooskõla Euroopa Liidu õigusega

Käesolev eelnõu ei ole vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

7. Rakendusaktid

Käesoleva seaduse rakendamiseks pole vaja eraldi akte kehtestada.

8. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2025. aasta 1. jaanuaril.

Algataja: Eesti Keskerakonna fraktsioon

2. aprill 2024. a

Vadim Belobrovtsev

Eesti Keskerakonna fraktsiooni aseesimees